

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Ректор Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Петришин Р.І.

2023 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації здобувача ступеня доктора історичних наук Кошеля Олексія Миколайовича на тему «Духовенство Правобережної України в національно-культурному і духовно-освітньому відродженні (друга половина XIX – початок XX ст.)» за спеціальністю 07.00.01 – Історія України.

За результатами обговорення розширеного засідання на семінарі кафедри історії України, факультету історії політології та міжнародних відносин від 9 лютого 2023 року.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок з планами наукових робіт Університету.

За української незалежності усі християнські конфесії, насамперед автокефальна Православна церква України, беруть активну участь у розбудові держави, національному і духовному розвитку суспільства. Цьому сприяють положення Конституції України, Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», інші законодавчі акти, демократичні засади суспільно-політичного ладу, запит української нації на духовно-релігійне оздоровлення після тривалого пануванням атеїстичного режиму. Ці чинники впливають на розвиток нових ідейно-теоретичних і фахових засад у дослідженні історії православної церкви на всіх етапах її існування, у тому числі у другій половині XIX – на початку XX ст.

Від часу хрещення Київської Русі Володимиром Великим православна церква завжди була виразником духовних, освітніх, культурних і суспільно-політичних інтересів українського народу, виступала його духовно-релігійним виразником. У XIX – на початку XX ст. одержавлена російським

самодержавством православна церква, очолювана святійшим Синодом у Санкт-Петербурзі, ігнорувала духовні запити і потреби поневолених імперією Романових народів, насамперед українського, насаджувала єдині стандарти православної російської церкви. Незважаючи на це, серед православного духовенства українських єпархій ПРЦ, яке формувалося, виховувалося і діяло за стандартами російської імперської ідеології, з'являється низка представників, які виступали за українізацію церкви, здійснювали переклади проповідей та Святого Письма українською мовою, пропагували історію, культуру, традиції свого народу, виступали виразниками інтересів селянства в його боротьбі за свободу і землю, зрештою, підтримували розвиток українського національно-визвольного руху та заклали основи для автокефалії православної церкви. Ці складові визначили напрями участі національно-свідомих і патріотично налаштованих представників духовенства в українському національно-культурному та духовно-освітньому відродженні у другій половині XIX – на початку XX ст.

Враховуючи те, що радянська, сучасна російська історичні науки та частина вітчизняних науковців розглядають діяльність духовенства українських єпархій ПРЦ у другій половині XIX – на початку XX ст. виходячи виключно із позицій її реакційної ролі в суспільстві та ігнорують питання участі духовенства в національному і духовному відродженні, тема дисертації досі залишається недостатньо висвітленою в українській історіографії. Тому ґрунтовний аналіз, систематизація та узагальнення означеної наукової проблеми й визначають актуальність дослідження. Тему дисертації застерджено науковою-технічною радою ЧНУ імені Юрія Федьковича, протокол № 7 від 31 серпня 2020 року. Згідно протоколу № 7 від 9 лютого 2023 року відбулася публічна презентація здобувачем вищої освіти ступеня доктора історичних наук результатів дисертації та її обговорення.

Представлене дослідження виконане в рамках наукової теми «Актуальні питання історії, історіографії та культури України XVII–XX ст.» кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Мета дослідження полягає в тому, щоб завдяки опрацюванню неопублікованих джерел та наукової літератури всебічно дослідити й узагальнити процес формування національно свідомих представників українського православного духовенства та їх участі в національно-духовному відродженні й українському русі в різних їх проявах у другій половині XIX – на початку XX ст.

Завдання:

з'ясувати стан наукової розробки поставленої проблеми в історіографії;
проаналізувати джерельну базу дослідження;
осмислити теоретико-методологічні засади та методи вивчення означеної наукової проблеми;
охарактеризувати становище православного духовенства та церкви в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст.;

проаналізувати причини, які сприяли появі в середовищі місцевого духовенства священнослужителів – діячів українського національного і духовного відродження; простежити здобутки та невдачі першої спроби запровадження в церквах богослужіння українською мовою та здійснення відповідних перекладів Святого Письма (кінець 1840-х – початок 1880-х рр.); висвітлити участь представників духовенства у захисті прав і свобод селянства у 1850-ті рр. – на початку ХХ ст.;

розглянути рух серед викладацького складу та учнівської молоді за реформування духовної освіти (1850-ті рр. – початок ХХ ст.);

систематизувати роль і значення патріотично налаштованого духовенства в розвитку та українізації освіти, науки і краєзнавства;

охарактеризувати участь представників духовенства – діячів українського національного відродження в революції 1905–1907 рр. та їх місце в реформаційному русі в православній церкві на засадах її українізації;

узагальнити процес реформування православної церкви напередодні Першої світової війни;

розглянути і систематизувати підвалини формування процесу боротьби за автокефалію української православної церкви.

Об'єктом вивчення є українські епархії православної російської церкви другої половини ХІХ – початку ХХ ст. та українське національно-культурне і духовно-освітнє відродження.

Предметом дослідження є участь представників православного духовенства в українському національно-культурному й духовно-освітньому відродженні, у реформуванні та українізації церкви, освіти, науки і культури, внесок у боротьбу за автокефалію української православної церкви.

Методи дослідження

Серед міждисциплінарних методів використано структурно-системний, який дозволив розглянути об'єкт дослідження з усіма його деталями як єдине ціле. Вагомим значенням набуло застосування функціонального та культурологічного методів, за допомогою яких вдалося проаналізувати зв'язок реалій суспільно-політичного та культурно-духовного життя в контексті досліджуваної проблеми. Методика системного підходу дозволила відібрати з різних джерел та наукової літератури необхідні матеріали з життя православних священнослужителів, духовних освітніх закладів Правобережної України, проявів опозиційного руху в середовищі ПРЦ; групувати його, систематизувати, що дозволило здійснити логічний виклад і узагальнення. Застосування просопографічного та біографічного методів мало важливе значення у вивченні життєвого шляху та опозиційної діяльності представників православного духовенства, написанні їх біографій в контексті досліджуваної проблеми. Із загальнонаукових методів використано метод аналізу і синтезу, з емпіричних – метод аналізу доступних джерел і наукової літератури.

Під час підготовки дисертації перевага надавалася конкретним історичним методам – синхронному, хронологічному та діахронному, застосування яких дозволило з'ясувати як загальні закономірності,

притаманні для діяльності представників православного духовенства на тлі українського національного відродження, так і певні особливості й регіональні відмінності, характерні для їх поведінки. Проблемно-хронологічний метод дав змогу виокремити проблемні блоки і синхронно розглядати виникнення, становлення та подальшу еволюцію православних опозиційних діячів у національно-духовному і революційному рухах у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх і зовнішніх зв'язків та закономірностей; натомість метод періодизації – виділити якісні зміни і відмінності етапів їх розвитку.

Аналіз історичних умов розвитку україноцентричних процесів у ПРЦ, співставлення їх з аналогічними, що відбувалися в інших регіонах України в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. здійснено завдяки порівняльно-історичному методу (інші назви – компаративний, порівняльний, кросс-культурний). Цей метод дозволив шляхом порівняння виявити загальне й особливе в історії розвитку опозиційного руху в середовищі православного духовенства Правобережжя

Порівняння одержаної з різних джерел інформації здійснювалося через застосування історико-статистичного методу та методу кількісного аналізу, насамперед у з'ясуванні динаміки формування табору активних прихильників українського національного відродження серед духовенства, мережі його осередків, числа учасників тощо. Застосування цієї методики зумовило опрацювання значної кількості статистичного матеріалу з теми дослідження.

Аналітико-узагальнюючий метод використано у висновках, в яких підсумовано весь спектр участі представників православного духовенства Правобережжя в українському національному і духовному відродженні окресленої хронологічної межі та викладено головні результати досліджуваної проблеми.

Під час написання праці додатково також використано такі наукові методи дослідження, як ретроспективний, класифікації, абстрагування, логічної послідовності й ін.

2. Формулювання наукового завдання, нове розв'язання якого отримано у дисертації.

Дисертацію Кошеля Олексія Миколайовича присвячено участі національно-свідомого та патріотично налаштованого православного духовенства в українському національному і духовному відродженні, визвольному русі, у виборюванні української автокефалії у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Встановлено, що попри загальну підтримку політики самодержавства та св. Синоду, спрямованої на денаціоналізацію церкви і мирян в українських регіонах Російської імперії, православне українське духовенство до середини ХІХ ст. сприяло й боротьбі за українізацію православної церкви, підтримуючи виховання в середовищі православного кліру діячів, які на початку ХХ ст. становили одну з рушійних сил українського національного і духовного відродження. Подано характеристику спроб патріотично налаштованих представників українського

православного духовенства вже наприкінці 1840-х – у 1850-ті рр. запровадити в церквах богослужіння та переклади і друк Святого Письма українською мовою. Досліджено рух серед викладачів та учнів і студентів духовних навчальних закладів за реформування всіх ланок духовної освіти в напрямку демократизації та українізації (1850-ті рр. – початок ХХ ст.). Визначено внесок патріотично налаштованих представників духовенства в процес українізації загальної освіти, науки і культури по залученню до створення історії міст і сіл, парафій, церков та монастирів, таким чином, склавши вагому рушійну силу розвитку краснавчого руху та регіональних досліджень. Важливу увагу приділено активним виступам на боці селян представників парафіяльного духовенства, при захисті їх від свавілля поміщиків та чиновників, відстоюванні прав на освіту, справедливість, свободу і землю, що відповідало основним напрямам українського національного відродження. Висвітлено участь представників православного духовенства в подіях революції 1905–1907 рр.

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна полягає у тому, що вперше комплексно проаналізовано, систематизовано та узагальнено та введено до наукового обігу значний пласт архівних матеріалів, які свідчать про активну участь національно-свідомого та патріотично налаштованого православного духовенства в українському національному і духовному відродженні, визвольному русі, у виборюванні української автокефалії у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.; встановлено, що назагал православне українське духовенство підтримувало політику самодержавства та св. Синоду, спрямовану на денаціоналізацію церкви та мирян в українських регіонах Російської імперії. Водночас у середині ХІХ ст. визріли чинники, що започаткували перший етап боротьби за українізацію православної церкви, сприяли вихованню в середовищі православного кліру діячів, які на початку ХХ ст. становили одну з рушійних сил українського національного і духовного відродження; з'ясовано, що спроби патріотично налаштованих представників православного духовенства, зокрема, протоієрея В. Гречулевича наприкінці 1840-х – у 1850-ті рр. запровадити в церквах богослужіння українською мовою, перекладати й друкувати Святе Письмо українською мовою мали своїм наслідком посилення імперської політики зросійщення України.

4. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які виносяться на захист.

Обґрунтованість наукових положень дисертації Олексія Миколайовича Кошеля визначається застосуванням відповідного методологічного інструментарію, слушною та правильною постановкою проблеми дослідження, коректністю завдань і надзвичайно репрезентативною джерельною базою, яка охоплює насамперед неопубліковані документи із 20 фондів Центрального державного історичного архіву України, м. Київ (ЦДІАК України), двох фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, м. Київ (ЦДАВО України), одного фонду Інституту рукопису НБУ ім. В. Вернадського (ІР НБУВ), 7 фондів

Державного архіву Хмельницької області (ДАХМО) та ін. На цьому тлі, здобувачу вдалося опрацювати більше 280 справ документів названих державних архівів. Останнє, дозволило висвітили та проаналізувати підвалини формування процесу боротьби за автокефалію української православної церкви, роль і значення патріотично налаштованого духовенства в розвитку та українізації освіти, науки і краєзнавства.

У дисертації містяться повні та детально доведені наукові результати, які опубліковані у монографії (22,3 друк. арк.), виданих двох документальних збірниках, 29 авторських статтях, опублікованих у фахових виданнях (11,5 друк. арк.), у тому числі 3, що входять до наукометричних баз «Scopus», «Web of Science Core Collection» та 1 зарубіжних видань, а також 12 публікаціях, які додатково відображають результати дослідження.

5. Рівень теоретичної підготовки здобувача, його особистий внесок у розв'язання конкретного наукового завдання. Рівень обізнаності здобувача з результатами наукових досліджень інших вчених.

Здобувач демонструє високий рівень теоретичної підготовки. Винесені на захист положення й висновки дослідження одержані дисертантом самостійно і є результатом тривалої особистої науково-пошукової та аналітичної діяльності. Поруч з цим, О.М. Кошель виказує високий рівень обізнаності із публікаціями українських та іноземних дослідників (авторів), які торкалися у своїх роботах окремих аспектів досліджуваних проблем.

6. Наукове та практичне значення роботи.

Дисертація (кваліфікаційна робота) Кошеля Олексія Миколайовича має значну наукову та практичну цінність. Отримані здобувачем результати можуть бути використані в науковій роботі викладачів, докторантів, студентів. Окрім цього, праця здобувача може бути корисною для використання в навчальному процесі – при підготовці наукових праць з історії України та історії релігії другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

7. Використання результатів роботи.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Зокрема, монографія Кошеля Олексія Петровича є рекомендована до читання з переліку спеціальної літератури з навчальних курсів «Нова історія України», «Новітня історія України», «Історіографія історії України», «Провідні тенденції сучасної української історіографії». Кілька розділів дисертації здобувача можуть бути рекомендовані також для підготовки навчально-методичних матеріалів, які істотні для вивчення під час самостійної роботи студентів.

8. Повнота викладу матеріалів дисертації у публікаціях та особистий внесок здобувача в публікації.

Результати дисертаційного дослідження О.М. Кошеля висвітлено в монографії (22,3 друк. арк.), виданих двох документальних збірниках (12,7 друк. арк.), 29 авторських статтях, опублікованих у фахових виданнях (11,5 друк. арк.), у тому числі 3, що входять до наукометричних баз «Scopus»,

«Web of Science Core Collection» та 1 зарубіжних, а також 12 публікаціях, які додатково відображають результати дослідження (4,2 друк. арк.).

Монографія

1. Кошель О.М. Духовенство Правобережної України в національно-культурному і духовно-освітньому відродженні (друга половина XIX – початок XX ст.). Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2022. 584 с.

Статті в зарубіжних журналах, та журналах, що входять до наукометричних баз «Scopus», «Web of Science Core Collection»

1. Koshel O. The Movement of Podillia Clergy for Ukrainization of the Orthodox Church (Second Half of the Nineteenth – Early of the Twentieth Century). *Український історичний журнал*. 2020. № 5. Р. 120-129. («Web of Science Core Collection»).

2. Oleksii Koshel. The Role of Right-Bank Ukraine's Orthodox Clergy in the Local Lore Movement (Second Half of the 19th – Beginning of the 20th Centuries). *Codrul Cosminului*. 2021. № 1 (27). Р. 47-66. («Scopus»).

3. Олексій Кошель, Тетяна Ніколаєва. Православне духовництво й національна інтелігенція Правобережної України у другій половині XIX – на початку XX ст.: внесок у розвиток культури та просвітництва. *Український історичний журнал*. 2021. N 3. С. 41-48. («Web of Science Core Collection»).

4. Кошель О. Протестний рух у закладах духовної освіти України у другій половині XIX ст. *Rocznik Chełmski*. 2020. Т. 24. С. 297-311.

Статті у фахових виданнях

5. Кошель О.М. Доброчинна і благодійна діяльність православного духовенства українських єпархій РПЦ (друга половина XIX ст. – початок XX ст.). *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. Чернівці, 2020. №4 (28). С. 38-42

6. Українське православне духовенство в подіях Першої російської революції 1905-1907 рр. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки*. 2021. Т. 32. С. 149-163.

7. Кошель О. Роль православного духовенства Правобережної України у захисті прав і свобод селянства (друга половина XIX – початок XX ст.). *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Історія*. № 2. 2020. С. 45–51.

8. Кошель О.М. Духовенство українських єпархій Російської Православної Церкви в духовно-національному відродженні (1907-1914 рр.). *Історико-політичні проблеми сучасного світу : збірник наукових статей*. Чернівці : Чернівецький національний університет. 2020. Т. 42. С. 196-203.

9. Кошель О.М. Подільська православна духовна семінарія – осередок народознавчого вивчення Правобережної України (XIX – початок XX ст.). *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Історія*. Тернопіль, 2003. Вип. 2. С. 170-174.

10. Кошель О.М. Роль православної церкви у формуванні Подільської історико-краєзнавчої наукової школи (друга половина XIX – початок XX ст.).

Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Історія. Тернопіль, 2003. Вип. 1. С.68-73.

11. Кошель О.М. Православна церква і освіта на Поділлі (друга половина ХІХ – поч. ХХ ст.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Історія.* Вінниця : БФ «КДФ», 2004. Вип. 7. С. 113-116.

12. Кошель О.М. Марко Грушевський – етнограф, церковний діяч, патріот. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.* Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010 р. Вип. 3: До 20-річчя кафедри історії України. С. 306-310.

13. Кошель О.М. Василь Васильович Гречулевич – один із фундаторів жіночої освіти на Поділлі та Волині у 60–80-х рр. ХІХ ст. *Освіта, наука і культура на Поділлі* : збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2007. Т. 10: Матеріали шостого круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі». С. 28-32.

14. Кошель О.М. Василь Якович Гречулевич – священник, діяч українського національного відродження. *Освіта, наука і культура на Поділлі* : збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. Т. 9: Матеріали п'ятого круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі». С. 16-19.

15. Кошель О.М. Роль «Подольских епархиальных ведомостей» і «Волынских епархиальных ведомостей» у становленні й розвитку регіональних історичних досліджень. *Освіта, наука і культура на Поділлі* : збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2004. Т. 4. С. 298-306.

16. Кошель О.М., Баженов Л.В. *Протоіерей Михайло Орловський – визначний дослідник історії Поділля другої половини ХІХ ст. (До 200-річчя від дня народження та 145-річчя першої друкованої праці).* *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Історичні науки.* Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2007. Т. 17. С. 363-372.

Публікації, які додатково розкривають зміст роботи

17. Епістолярна спадщина Юхима Сіцінського. Листи до Михайла Грушевського (1891-1927 рр.) / Вступ. сл., упоряд., коментарі О.М. Кошеля; наук. ред. Л.В. Баженов. Київ, 2009. 140 с.

18. Постаті в листах: епістолярій Юхима Сіцінського: вступ. стаття, упоряд., коментарі: О.М. Кошель, В.С. Прокопчук, І.О. Старенький; наук. ред. Л.В. Баженов. Київ: Старий світ, 2014. 300 с.

19. Кошель О.М., Старенький І.О. До питання видання українського перекладу Євангелія 1905-1912 рр. *Православ'я в Україні* : збірник матеріалів ІV Міжнародної наукової конференції. Київ, Київська православна богословська академія, 2014. С. 22-28

20. Кошель О.М. Подільський епархіальний історико-статистичний комітет і Михайло Орловський. *Матеріали ХІІ Подільської історико-красназавчої конференції.* Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2007. Т.1. С. 393-398.

21. Кошель О.М. Євтим Сіцінський як голова Подільського церковного історико-археологічного товариства. *Юхим Сіцінський в історії та культурі Поділля* : зб. наук. праць за підсумками Всеукр. науково-практич. конф. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2004. С. 66-72.

22. Кошель О.М., Старенький І.О. Історія українських земель у листуванні Михайла Грушевського та Юхима Сіцінського. *Глобалізація / європеїзація і розвиток національних слов'янських культур* : матер. міжнар. наук. конф. (Київ, 24 травня 2016 р.). Київ : ІР НБУВ, 2016. С. 274-276.

23. Кошель О.М., Баженов Л.В. Подільське церковне історико-археологічне товариство в добу Української національної революції 1917-1921 рр. *Духовні витoki Поділля: церква та релігійні діячі в історії краю*. Матеріали VII всеукр. науково-практич. конф. Хмельницький : ХГПА, 2017. С. 7-13.

24. Кошель О.М. Культурницька діяльність православного духовенства на Поділлі (друга половина XIX – початок XX ст.). *Православ'я – наука – суспільство* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Черкаси : Черкаська академія менеджменту, 2003. С. 18-20.

25. Баженов Л.В., Кошель О.М. Один із перших дослідників історії Поділля та Волині (до 250-річчя від дня народження Яна Потоцького). *Краєзнавець Хмельниччини* : науково-краєзнавчий збірник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. Вип. 2. С. 150-153.

26. Карпо В.Л., Кошель О.М. Науково-практична та просвітницька діяльність Подільського історико-археологічного товариства (друга половина XIX – поч. XX ст.). *Науковий вісник Чернівецького університету* : збірник наукових праць. Вип. 69. Філософія. Чернівці : Рута, 2000. С. 75-79.

27. Кошель О.М. Православне духовенство в краєзнавчому русі та історико-регіональних дослідженнях Правобережної України XIX – поч. XX ст. *Студії Кам'янець-Подільського Центру дослідження історії Поділля*. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2005. Т. 1. С. 102-108.

28. Кошель О.М. Православна церква і освіта на Поділлі. *Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків: історія і сучасність* : збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, інформ.-вид. відділ. 2004. С. 74-76.

Аналіз наукових праць здобувача, зазначених ним у списку опублікованих праць за темою дисертації, дає достатні підстави до висновку про те, що оприлюднені роботи повністю та адекватно відображають основні положення і висновки дослідження.

На підставі вивчення тексту дисертації (монографії) здобувача, його наукових праць та Експертного висновку результатів перевірки на академічний плагіат (перевірку здійснено в антиплагіатній інтернет-системі UNICHECK) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

9. Апробація результатів дослідження.

Результати дисертаційного дослідження Кошеля О.М. представлені дисертантом на восьми міжнародних та дванадцяти всеукраїнських наукових конференціях і симпозиумах: «Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків: історія і сучасність: міжнарод. науково-практич. конф.» (Кам'янець-Подільський, 2004, 2019), «Бар. Барська земля – кризь призму століть: міжнарод. науково-практ. конф.» (м. Бар Вінницької обл., 2008), «Поділля в діяльності і творчості Юхима Січинського та Володимира Січинського. Міжнарод. науково-практич. конф.» (Кам'янець-Подільський, 2009), IV Міжнародна наукова конференція «Православ'я в Україні» (Київ, 2014), «Січинський в історії та культурі Поділля: всеукр. науково-практич. конф.» (Кам'янець-Подільський, 2004), «Духовні витoki Поділля: церква та релігійні діячі в історії краю: VII всеукр. науково-практич. конф. (м. Хмельницький, 2017), «Меджибіж в історико-культурній спадщині України: всеукр. з міжнарод. участю науково-краєзн. конф. (сmt. Меджибіж Хмельницької обл., 2012, 2015, 2018) та ін.

10. Оцінка мови та стилю дисертації.

Текст дисертації (монографії) Кошеля О.М. «Духовенство Правобережної України в національно-культурному і духовно-освітньому відродженні (друга половина XIX – початок XX ст.)» написаний науковим (академічним) стилем, українською мовою. Зміст наукових положень, висновків та рекомендацій викладений чітко, ясно і переконливо, що у значній мірі полегшує читання дисертації та її сприйняття. Структура дисертації відповідає науковому дослідженню та включає анотацію, вступ, сім розділів, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаної літератури.

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань, з якої вона подається до захисту.

Зміст дисертації (монографії) Кошеля О.М. «Духовенство Правобережної України в національно-культурному і духовно-освітньому відродженні (друга половина XIX – початок XX ст.)» цілком відповідає визначеному профілю спеціальності 07.00.01 – Історія України.

12. Дотримання нормативних вимог щодо оформлення дисертації.

Дисертація Кошеля О.М. «Духовенство Правобережної України в національно-культурному і духовно-освітньому відродженні (друга половина XIX – початок XX ст.)» на здобуття ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – Історія України відповідає вимогам, встановленим

«Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України, від 17 листопада 2021 р. № 1197.

13. Рекомендація дисертації до захисту.

Дисертаційне дослідження Кошеля О.М. «Духовенство Правобережної України в національно-культурному і духовно-освітньому відродженні (друга половина XIX – початок XX ст.)» на здобуття ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – Історія України за її

актуальністю, науково-теоретичним рівнем, оригінальністю викладу, новизною постановки та розв'язання проблем, практичним значенням отриманих результатів відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України, від 17 листопада 2021 р. № 1197.

За результатами публічної презентації результатів дисертації та їх обговорення в межах між кафедрального семінару кафедри історії України факультету історії, політології та міжнародних відносин, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича дисертацію Кошеля Олексія Миколайовича «Духовенство Правобережної України в національно-культурному і духовно-освітньому відродженні (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)» рекомендовано до захисту в спеціалізованій вченій раді Д. 76.051.06 для здобуття ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – Історія України.

09.02.2023 р.

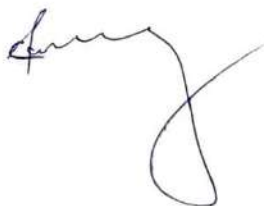
Рецензенти:

Доктор історичних наук,
Професор кафедри всесвітньої історії

М.К. Чучко

Доктор історичних наук,
Доцент кафедри історії України

М.Ф. Юрій

Голова засідання
кафедри історії України
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України
факультету історії, політології
та міжнародних відносин

М.Р. Гуйванюк